

Opcat-inspektion av Kriminalvården, häktet Jönköping och Nationella transportenheten, den 7 och 8 mars 2018

JO:s uttalande i korthet: JO:s Opcat-verksamhet har under år 2018 ett fokus på transporter av frihetsberövade. Kriminalvården ska, utöver att transportera sina "egna klienter", även transportera frihetsberövade personer på begäran av andra myndigheter. Häktet Jönköping används ofta för måltidsuppehåll och ibland för övernattningsav frihetsberövade under transport. Mot bakgrund av det ökade antalet frihetsberövade som Kriminalvården transporterar och den mottagningskapacitet som häktet har är chefsJO bekymrad över hur Kriminalvården ska kunna se till att transporter kan ske utan onödigt dröjsmål och samtidigt tillgodose frihetsberövades eventuella behov av tillsyn under transportuppehåll. ChefsJO kommer att fortsatt följa dessa frågor.

ChefsJO rekommenderar Kriminalvården att se till att den övervakningskamera som är placerad i häktets observationsrum kan stängas av när en sådan övervakningsåtgärd inte bedöms nödvändig. Vidare uppmanar chefsJO häktet att införa skriftliga rutiner för användandet av kameraövervakning.

Beträffande rätten att betrakta omgivningarna genom fönster och från rastgårdar välkomnar chefsJO att det numera går att se rakt ut och uppåt genom fönstren i bostadsrummen. Från sju av häktets rastgårdar går det däremot inte att se rakt ut på omgivningarna och det finns inga planer på att förändra detta. Kriminalvården ska därför återrapportera till chefsJO om vilka åtgärder som myndigheten planerar att vidta avseende häktets rastgårdar senast den 15 januari 2019.

Inspektionens genomförande

På uppdrag av chefsjustitieombudsmannen Elisabeth Rynning genomförde föredraganden Lars Olsson tillsammans med föredragandena Ellen Ringqvist, Carl-Johan Malmqvist och Eva Fridén (protokollförare) den 7 och 8 mars 2018 en oanmäld inspektion av Kriminalvården, häktet Jönköping och Nationella transportenheten (NTE). Vid samma tillfälle genomfördes en oanmäld inspektion av Polismyndigheten, polisregion Öst, arresten Jönköping (dnr 1366-2018).

JO:s medarbetare togs emot av kriminalvårdsinspektören AA, som redogjorde för förhållandena i häktet. Därefter förevisades häktets lokaler, bl.a. intaget i garaget, celler som används vid transportuppehåll och bostadsrum på

restriktionsavdelningar, observationscell, spelrum, samtalsrum och rastgårdar. JO:s medarbetare samtalade med tre intagna och tre anställda varav två transportörer. En översiktlig granskning gjordes av bl.a. personalinstruktioner och incidentrapporter.

Inspektionen avslutades med en genomgång där JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid redogörelsen deltog kriminalvårdsinspektören AA och kriminalvårdsinspektören BB, NTE, transportsektionen Sydöst och lokaltransportplaneraren CC, NTE, Jönköping.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Denna verksamhet har under 2018 ett fokus på transporter av frihetsberövade.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

JO:s Opcat-enhet inspekterade häktet Jönköping i september 2014 (dnr 4860-2014). Dåvarande chefsJO Elisabet Fura uttalade att hon med anledning av de begränsade möjligheter intagna i häktet hade att se ut genom fönster i bostadsrum och från häktets rastgårdar fann skäl att öppna ett initiativärende och utreda Kriminalvårdens möjligheter att begränsa de intagnas rättigheter i nämnda avseende (dnr 7173-2014). Beslutet redovisas på s. 12.

Uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning.

Iakttagelser om häktet Jönköping

Organisation av häktet

Storlek och beläggning

Häktet Jönköping tillhör Kriminalvårdens Region Öst, verksamhetsområdet Jönköping/Växjö och är samlokaliserat med Polismyndigheten i centrala Jönköping. Häktet har 55 platser inklusive 10 transportceller. Platserna är fördelade på 3 avdelningar varav 2 avdelningar med restriktionsplatser och 1 avdelning med 18 gemensamhetsplatser. Transportcellerna är placerade i en korridor skild från övriga häktesplatser.

Vid inspektionens inledning var 43 personer inskrivna i häktet. Personalen uppgav att normalt är drygt 90 procent av platserna i häktet belagda. Av NTE:s ärendehanteringssystem för planering av transporter Långväga interna fängslade

transporter (LIFT) framgick att nio transportbyten skulle äga rum i häktet Jönköping under inspektionens första dag och att ingen av dem skulle stanna i häktet över natten.

Under 2017 var ca 3 500 personer inskrivna i häktet, varav 3 100 personer gjorde transportuppehåll i häktet. Av transportuppehållen utgjorde ca 3 070 matuppehåll varav ca hälften avsåg transporter för andra myndigheters räkning.

Bemanning och kompetens

Häktet har ca 45 anställda. Bemanningen dagtid är 5 kriminalvårdare och 3 aktivitetstjänster (resurs 1–3, se nedan) på restriktionsavdelningarna och 3 kriminalvårdare och 2 produktionsledare på gemensamhetsavdelningen. På kvällar och nätter är bemanningen låg.

Kriminalvårdarna turas om att inneha aktivitetstjänsterna, resurs 1–3. Aktivitetstjänsternas arbetsuppgifter fördelas enligt följande:

Resurs 1 planerar och ansvarar för dagens transportuppehåll, beställer mat och färdigställer transportcellerna. Resurs 2 arbetar bl.a. med isoleringsbrytande åtgärder och är behjälplig i den dagliga driften med särskilt fokus på in- och utsläpp för klienter som är på lokala domstolsförhandlingar med NTE. Resurs 3 arbetar också bl.a. med isoleringsbrytande åtgärder och är behjälplig i den dagliga driften (Arbetsbeskrivning, häktet Jönköping, upprättad 2017-01-31, s. 16 och 17).

Fysisk miljö

Observationscell med bältessäng

Det finns en observationscell i anslutning till centralvakten och cellerna för transportuppehåll. I cellen finns en fast säng som kan förses med bälten. Observationsrummet är försett med en plexiglasdörr som möjliggör ständig tillsyn. I rummet finns också en övervakningskamera. Enligt häktesledningen var det länge sedan en bältesläggning ägde rum.

Spelrum

Det finns ett spelrum på varje restriktionsavdelning. Båda spelrummen är ca fyra kvadratmeter stora, låsbara, fönsterlösa och försedda med två fåtöljer och en tv-skärm med spelkonsol. I båda rummen finns en övervakningskamera.

Bostadsrum

Bostadsrummen är försedda med snedställda persienner som inte kan justeras inifrån rummen. Det går att se ut och uppåt mellan persiennerna (jfr protokollet från JO:s tidigare inspektion, dnr 4860-2014, s. 5). Det finns mörkläggningsgardiner som de intagna kan hänga upp framför fönstren för att reglera inflödet av dagsljus.

I samtal med en intagen kom det fram att den skriftliga information som är uppsatt på insidan av dörren i bostadsrummet var placerad för högt upp för att denne skulle kunna läsa den.

Rastgårdar

Häktet har sju mindre rastgårdar på taket, av s.k. tårtbitsmodell. En av rastgårdarna används som träningslokal och övriga sex gårdar används för utomhusvistelser. Fem av dessa är försedda med en vägg i frostat glas mot utsidan som gör att det inte är möjligt att se ut över omgivningarna. En av de mindre rastgårdarna är dock försedd med en vägg i klarglas mot utsidan som gör att det är möjligt att se ut över omgivningarna.

Det finns en större rektangulär rastgård med bordtennisbord som är avsedd för häktade i gemensamhet. Längs den övre delen av en yttervägg är flera mindre fönster i klarglas placerade. Fönstren är så högt placerade att det inte är möjligt för alla intagna att se ut över omgivningarna.

Alla rastgårdar är försedda med ett regnskydd och ett gallertak som gör att det är möjligt att se himlen. I flera rastgårdar finns ett eller flera fasta redskap för styrketräning.

Häktesledningen uppgav att det inte fanns några planer på att förändra rastgårdarna för att göra det möjligt för intagna att se ut över omgivningarna.

Isoleringsbrytande åtgärder

Kriminalvårdarna som har aktivitetstjänsterna resurs 2 och 3 ansvarar för isoleringsbrytande aktiviteter. Det finns också två produktionsledare, varav en ansvarar för självhushållning och en för montering.

Häktet erbjuder motivationshöjande insatser i form av det modulbaserade samtalspaketet Goda Positiva Sammanhang (GPS). Organisationen Erikshjälpen bedriver ett projekt i häktet om föräldraskap, "Vårsol", två gånger i veckan sedan en månad tillbaka. Därutöver besöker självvårdare från Nämnden för Andlig Vård (NAV) intagna regelbundet.

De mätningar av isoleringsbrytande åtgärder som häktet har genomfört under en period av åtta månader utvisade dock att inte alla intagna med restriktioner fick två timmar av aktiviteter utanför bostadsrummen.

Tillsyn

Kameraövervakning i observationsrum och spelrum

En observationscell och de två spelrummen är försedda med kameror. Övervakningskamerorna är alltid på och kan följas i monitorn i centralvakten under förutsättning att bilden "tas upp". Det inspelade materialet sparas i ca 20 dagar. Representanterna för häktet uppgav att det inte finns någon lokal rutin för kameraövervakningen i observationscellen eller i spelrummen. Placerar en intagen i observationscellen i väntan på inskrivning fattas det inte något beslut

om kameraövervakning. Det är tveksamt om alla intagna informeras om att kameran är påslagen. Vid ”stökiga” situationer är det inte aktuellt att informera om kameraövervakningen.

Utökad tillsyn

Utöver observationscellen finns det två celler som är försedda med gallerdörrar där ständig tillsyn kan utföras. Det finns möjlighet att ta in ordningsvakter för att utföra ständig tillsyn, men detta har inte skett på flera år. Regelbunden tillsyn, t.ex. varje kvart, sker i häktet efter bedömning i det enskilda fallet. Vid sådan tillsyn öppnar personalen luckan i celldörren för att se till den intagne. Tillsynen dokumenteras på tillsynsblad för häktade och intagna som gör transportuppehåll över natten, men inte för intagna som gör kortare uppehåll.

Intagna som bedöms vara självmordsbenägna kan ställas under ständig tillsyn i väntan på transport till sjukhus. På sjukhuset är det häktet som står för bevakningen, vilket är resurskrävande. Det skulle vara önskvärt om sjukvården kunde ansvara för tillsynen.

Hälso- och sjukvård

På häktet finns två sjukskötersketjänster, båda 75 procent av heltid. En av tjänsterna är vakant. En läkare från ett bemanningsföretag tjänstgör 4 timmar i veckan och en psykiatriker tjänstgör 4 timmar i månaden. Det finns inget jourläkaravtal. Vid behov tas kontakt med vårdcentralen eller sjukhuset.

lakttagelser om transporter

Organisation

Nationella transportenheten (NTE) har ansvar för samtliga transporter från häktet Jönköping med undantag för jourhäktningsförhandlingar, utevistelser enligt 2 kap. 13 § häkteslagen (2010:611), akuta sjukhustransporter samt vistelser på sjukhus som innebär övernattning (Kriminalvårdens arbetsordning gällande från och med den 1 februari 2018, bilaga 6, s. 4). Häktesledningen uppgav att det utökade ansvaret har varit en försöksverksamhet under det senaste året som förmodligen kommer att permanentas.

Information inför och under fjärtransporter

Det sker inga ”liveuppdateringar” om förändrade omständigheter i ärendehanteringssystemet LIFT utöver att transporter kan plockas bort. Vid sådana händelser ringer NTE i förväg. Viss skriftlig information om klienterna, såsom våldsbenägenhet och hälsotillstånd, kan finnas under avsnittet ”mer info” i LIFT.

Vid samtal med kriminalvårdare vid NTE kom det fram att det kan uppstå vissa svårigheter när besättningen ska hämta frihetsberövade hos externa myndigheter. Upplevelsen är att det inte ges tillräckligt med tid för att kontrollera lokalernas beskaffenhet innan transporten, vilket försvårar säkerhetsarbetet. Det förekommer att besättningen inte får tillräcklig

information om personen som ska transporteras. Ibland upplevs detta bero på risken för att NTE i sådana fall skulle vägra att transportera personen i fråga. Uppstår det problem under själva transporten meddelar transportledaren planerade platser för transportuppehåll i förväg eller så kontaktar de gruppen för inrikes planering i Arvidsjaur (planeringsgruppen Arvidsjaur) för att få köra hela sträckan utan uppehåll. Ibland kan resorna bli långa, upp till fem timmar utan paus. Sådana körningar är ansträngande. Transporten för de frihetsberövade skulle förbättras om färre personer åkte i varje fordon. Det skulle medföra färre omvägar för hämtning och lämning av passagerare under resan.

Transportuppehåll i häktet Jönköping

På morgonmötena går personalen igenom dagens transportuppehåll och om någon behöver tillsyn vid uppehållet utifrån uppgifterna i ärendehanteringssystem LIFT. Tidsangivelserna för planerat uppehåll i systemet kan vara från några minuter på grund av automatisk uträkning i LIFT. I verkligheten blir pauserna betydligt längre, men den verkliga tiden dokumenteras inte i LIFT. Därför sker inte heller någon uppföljning av pausernas verkliga längd. Det finns ingen minimitid för måltider för intagna, men de flesta intagna vill enligt häktesledningen lämna häktet så fort som möjligt. Transportpersonalen har ca 30 minuter för måltidsuppehåll.

Inskrivning

Intagna som gör måltidsuppehåll skrivs in i häktet. Personal från NTE överlämnar muntlig information om den intagne och hur resan hittills har gått. Häktets personal placerar den inskrivne i cellen och ser till att han eller hon får mat och får göra ett toalettbesök. Däremot genomförs ingen suicidscreening. Vid nattuppehåll får den intagne in en TV i cellen.

En frihetsberövad person som transporteras av NTE skrivs inte in i häktet om han eller hon gör ett oplanerat kortare uppehåll i häktet t.ex. för ett toalettbesök.

I samtal med häktespersonal kom det fram att intagna som gör måltidsuppehåll inte får röka. De får inte ringa samtal under uppehållet med undantag för advokatsamtal.

Tillsynsfördelning mellan häktet och NTE

Behöver en frihetsberövad under transportuppehåll tillsyn kan planeringsgruppen Arvidsjaur ta hänsyn till detta i planeringen av transportuppdraget, dvs. se till att tillsynen kan skötas av NTE:s personal. När sådan hänsyn inte tagits måste häktets personal utföra tillsynen. Häktet kan "husera" vem som helst men har inte resurser för vilken bevakning som helst. Fler unga intagna gör transportuppehåll i häktet och de behöver tätare tillsyn än andra intagna. Konsekvensen blir att resurser i häktet tas i anspråk för tillsyn, vilket medför att andra delar av verksamheten påverkas negativt.

Häktet upprättar inga incidentrapporter när det uppstår problem med "tillsynsfördelningen" mellan häktet och NTE.

En förklaring till oklarheterna om vem, häktet eller NTE, som ska sköta bevakning och tillsyn av frihetsberövade under transportuppehåll är att transportplanerarna i planeringsgruppen Arvidsjaur inte är chefer och därför inte kan ge order om arbetsuppgifter som besättningen inte vill utföra under själva transporten. Häktet kan inte heller beordra NTE:s personal att utföra tillsynsuppgifter i häktet.

Bemannning och utmaningar

En förutsättning för att NTE ska kunna utföra fler transporter är att personer som transporteras kan göra uppehåll i häktet. Det finns 10 transportceller, men det behövs många fler platser, ca 30 platser. Planeringsgruppen Arvidsjaur skulle enligt häktesledningen kunna fylla åtminstone 20 platser dagligen. Konsekvensen av att häktet Jönköping är en ”flaskhals” är att transporter av intagna inte kan genomföras inom rimlig tid utan fördröjs. Antalet transportbyten på helger har också ökat markant sedan lagändringarna den 1 april 2017. De innebär att Kriminalvården ska bistå med att transportera den som är frihetsberövad hos andra myndigheter, t.ex. Polismyndigheten, Statens institutionsstyrelse och Migrationsverket samt psykiatrin.

Samarbete med Polismyndigheten, arresten Jönköping

Enligt häktesledningen förekommer det att häktet kontaktar Polismyndighetens arrest i Jönköping och begär hjälp med platser. Häktespersonalen är då behjälplig med att placera den intagne i arresten och stannar kvar i arresten för att ombesörja mat, toalettbesök, bevakning och tillsyn av den intagne. Det finns dock inget skriftligt avtal om samarbete mellan myndigheterna. Ett sådant samarbetsavtal finns däremot mellan Polismyndigheten, arresten Värnamo och Kriminalvården, NTE.

Informationsöverlämning och dokumentation

Vilken information som NTE:s personal vid ett transportuppehåll lämnar till häktet om vad som förekommit under transporten är personbundet. Överlämning av information sker muntligt, men den kan också skrivas ned på färdhandlingen. Det sker dock sällan. Muntlig information kan vara helt förlorad i de fall man i efterhand skulle vilja utreda en händelse. En händelse i häktet dokumenteras i Kriminalvårdsregistret (KVR).

Hälso- och sjukvård

Under själva transporten är det NTE:s personal som kan besluta om att köra en intagen till sjukhus. Om en intagen under transportuppehållet behöver sjukvård kontaktas häktets sjukvård för bedömning. Vid behov av sjukhusvård är det enligt häktet önskvärt att NTE:s personal då kan köra till sjukhuset. Därefter kan häktets personal ta hand om övervakningen. Däremot kan inte häktet beordra en transportbesättning att t.ex. avbryta en transport på grund av den transporterades mående.

Incidentrapporter

Vid en översiktlig granskning av häktets incidentrapporter för 2017 noterades en transportrelaterad incident som beskrevs som återkommande. Olika transportbesättningar ”hänger” utanför centralvakten med en klient i ca tio minuter medan transportpersonalen går på toaletten i omgångar.

Konsekvensen av detta är enligt häktesledningen att besättningen blockerar ”korridoren” och därmed all verksamhet som innebär att intagna behöver passera området där besättningen befinner sig.

Unga intagna som gör transportuppehåll i häktet Jönköping

Eftersom Kriminalvården har tagit över Polismyndighetens transporter för externa myndigheter (handräckningar) gör barn under 15 år uppehåll i häktet. Ungdomar till och med 20 år placeras i ett av häktets spelrum. Barn som är under 15 år placeras tillsammans med personal. Det är personalen som har aktivitetstjänsten, resurs 2 eller 3, som utför tillsynen.

I samtal med personal kom det fram att barn placeras i spelrummen under uppehållen. Det händer att barn som är lugna kan placeras där ensamma. Dörren till spelrummen är alltid låsta, eftersom rummen finns i korridorerna för restriktionsplatser.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser vid inspektionen. Representanterna för häktet och NTE kommenterade enligt följande.

Transporter som genomförs av NTE

Att NTE har tagit över de flesta lokala transporter för häktet Jönköping har medfört att åtta tjänster har försvunnit från häktet. NTE Jönköping har för närvarande 29 medarbetare, men kommer att utökas med 15 medarbetare inom kort. Detta med anledning av att antalet transportuppdrag har ökat.

Information och dokumentation

Representanterna för NTE upplyste att myndigheter som beställer transporter till sina frihetsberövade inte behöver lämna uppgifter om deras vålds- och rymningsbenägenhet i LIFT. Som systemet är utformat kan sådana uppgifter utelämnas. Transportbesättningarna ringer till verksamhetsställena för att förhöra sig om hur personen mår på resdagen. Dokumentationen om intagnas dagsstatus kan göras i KVR för intagna inom Kriminalvården i samband med eller efter transporten. För frihetsberövade av andra myndigheter sker inte någon sådan dokumentation i KVR.

Det finns en objektbeskrivning för Kriminalvårdens lokaler och för en del andra lokaler där NTE hämtar och lämnar frihetsberövade vid transport. Om transportpersonalen inte har varit i en lokal tidigare är det varje besättnings uppgift inför planeringen av en transport att ta del av objektbeskrivningen.

Inför ett måltidsuppehåll kontaktar transportledaren i besättningen centralvakten i häktet för att planera pausen. Det är särskilt viktigt om en intagen är agiterad.

Det sker ingen statusuppdatering, såsom avseende sinnesstämning, på färdhandlingen utan det är avvikelser som dokumenteras på färdhandlingen, t.ex. fängselavvikelser. Färdhandlingen följer med klienten under hela transporten.

Inte heller dokumenteras om en intagen har placerats i en observationscell under ett uppehåll i häktet.

Det är transportledarna som ansvarar för att relevant information lämnas och hämtas mellan besättningarna. Transportbesättningarna kan kontakta varandra via kommunikationssystemet Rakel. Uppfattningen är att besättningarna är duktiga på att rapportera till och ringa varandra.

Incidenter rapporteras i Kriminalvårdens incidentrapporteringssystem (ISAP). Avvikelse rapporter som berör häktet följs upp med personalen.

Personalen på NTE får köra i högst fem timmar utan paus. Det finns inte någon övervakningskamera i transportfordonen. Kriminalvården håller på att ta fram en transportväska för barn.

Transportuppehåll i häktet Jönköping

Inskrivning av intagna

Alla intagna i häktet skrivs in i KVR och det dokumenteras vilka som gör transportbyten. Det finns ingen checklista för inskrivning. Intagna som gör måltidsuppehåll genomgår ingen suicidscreening och får ingen skriftlig information om rutiner i häktet. Det får däremot intagna som gör nattuppehåll oavsett vilken myndighet som har frihetsberövat dem.

Häktesledningen uppgav att en separat transitavdelning på ett eget våningsplan för intagna som gör transportuppehåll och dess personal vore önskvärt, eftersom övrig verksamhet inte skulle behöva avstanna under tider som besättningarna är i häktet.

Ansvar och tillsyn

Planeringsgruppen Arvidsjaur kan besluta att en transportbesättning också ska utföra bevakning av en frihetsberövad under ett transportuppehåll. Om bevakning visar sig behövas vid ett senare skede kan transportledaren i en besättning ta kontakt med planeringsgruppen Arvidsjaur respektive lokala planeringsgruppen för ett godkännande av att utföra en oplanerad, men behövlig tillsyn.

Häktet ansvarar för den intagne under uppehållet i häktet och NTE ansvarar före och efter uppehållet. Under häktesuppehållet kan det vakthavande befälet fatta beslut om tillsyn. Intagna med hög säkerhetsklass och unga frihetsberövade som inte får låsas in kräver mer bevakning och häktet kan då behöva hjälp med tillsynen av NTE. Häktet kan teoretiskt sätta stopp för fortsatt transport om den

intagne under uppehållet bedöms vara för dålig för att resa vidare. I praktiken avbryts inte transporter av dessa skäl. Om en frihetsberövad är i dåligt skick förekommer det att besättningar väljer att transportera den frihetsberövade direkt till slutdestinationen utan att göra ett planerat nattuppehåll i häktet.

Unga intagna som gör transportuppehåll

Unga intagna som placeras i spelrummet ska vara tillsammans med en vuxen. Om den unge inte har en ledsagare med sig eller om personalen från NTE inte sköter tillsynen är det en kriminalvårdare från häktet som ska sköta tillsynen, dvs. den kriminalvårdare som är tilldelad aktivitetstjänsten ”resurs 3”. Häktesledningen underströk att unga personer inte ska sitta ensamma i spelrummet oavsett deras sinnesstämning.

Hälso- och sjukvård

Det förekommer att sjuksköterskan träffar intagna som gör transportuppehåll, men det finns ingen rutin för detta. Både personal från häktet och NTE kan överlämna ordinerad medicin till den intagne och det dokumenteras när så skett.

Häktet Jönköping

Isoleringsbrytande aktiviteter

Häktesledningen uppgav att personalen har mindre tid att utföra isoleringsbrytande åtgärder, eftersom antalet transportuppehåll i häktet har ökat. Häktet har skapat ett eget system för att mäta isoleringsbrytande åtgärder såsom promenader, förhandlingar och mellanmänsklig kontakt (besök av NAV och deltagande i projektet Vårsol), men har upplevt att det är svårt att se tydliga tendenser för att kunna dra några slutsatser. Det är därför svårt att uttala sig om sådana aktiviteter har minskat eller ökat i tid. Representanten för häktet upplevde att fokus hamnar fel när det är ”pinnar” som jagas i stället för mötet med de intagna. Ett enklare sätt att dokumentera isoleringsbrytande åtgärder skulle underlätta uppföljningen, t.ex. genom en surfplatta på varje bostadsrumsdörr.

Kameraövervakning

Häktesledningen bekräftade att det inte finns någon instruktion för personalen om kameraövervakning i observationscellen eller i spelrummen. Det finns inte heller någon instruktion för personalen om vad de ska informera intagna som placeras i rum som är kameraövervakade.

Information

Informationsbladet som sitter på insidan av dörren till bostadsrummet finns bara på svenska. Det finns också en informations slinga på tv:n.

Vid protokollet

Eva Fridén

Justeras den 20 september 2018

Lars Olsson

Uttalanden av chefsJO Elisabeth Rynning

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollet göra följande uttalanden:

Transporter

Av protokollet framgår att representanter från både häktet Jönköping och NTE, transportsektionen Sydöst, upplever att belastningen på häktet och transportenheten har ökat och kommer att fortsätta att öka. Det beror i huvudsak på att antalet transportuppdrag ökar och att antalet platser i häktet avsedda för transport är otillräckligt. Dessutom redogörs för att fler intagna är i behov av tillsyn än vad Kriminalvården är van vid sedan tidigare. Häktesledningen har upplyst om att häktet har svårigheter att ta emot intagna för transportuppehåll med tillsynsbehov. Mot bakgrund av detta är jag bekymrad över hur Kriminalvården ska kunna se till att transporter kan ske utan onödigt dröjsmål och samtidigt tillgodose frihetsberövades eventuella behov av tillsyn under transportuppehåll. Jag kommer att hålla mig underrättad om utvecklingen och fortsatt följa dessa frågor.

Kameraövervakning

Jag konstaterar inledningsvis att kameraövervakning av en intagen i ett bostadsrum eller motsvarande är en särskilt integritetskränkande åtgärd.

Av protokollet framgår att det inte finns något rutindokument för personalen i häktet om kameraövervakning. När det gäller kameran i observationsrummet är den alltid på och det som registreras spelas in och sparas en tid. Vidare framgår att det är oklart om de intagna informeras om detta. Det är enligt min mening en stor skillnad på om kameran är avstängd eller om kameran alltid är på, oavsett om bilderna på personalens avdelningsmonitor tagits upp på skärmen eller inte. Jag kan konstatera att det här finns utrymme för missförstånd.

Jag vill framhålla vikten av tydlighet och förutsebarhet genom att peka på upplysningsskyldigheten enligt den vid tiden för inspektionen gällande 25 § kameraövervakningslagen (2013:460), som anger att upplysning om kameraövervakning ska lämnas genom tydlig skyltning eller något annat verksamt sätt. Den 1 augusti 2018 upphävdes kameraövervakningslagen och kamerabevakningslagen (2018:1200) trädde i kraft. Motsvarande upplysningsskyldighet finns i 15 § kamerabevakningslagen. Det är givetvis oacceptabelt om personalen vilseleder de intagna i fråga om kameraanvändning eller underlåter att upplysa de intagna om kameraanvändning på det sätt som föreskrivs (se JO:s beslut den 15 mars 2018 i dnr 1365-2016 och den 16 mars 2018 i dnr 1692-2016).

Jag rekommenderar Kriminalvården att se till att det införs en teknisk lösning som gör att kameran kan stängas av i häktets observationsrum när en sådan övervakningsåtgärd inte bedöms nödvändig. En sådan lösning minskar risken för onödig integritetskränkning av de intagna (se JO:s protokoll från

inspektionerna av häktet Ystad, dnr 583-2017). Vidare uppmanar jag häktet att införa skriftliga rutiner för användandet av kamera.

Rätten att betrakta omgivningarna från fönster och rastgårdar

Bostadsrum

Vid den senaste inspektionen av häktet Jönköping kom det fram att häktet har begränsat de intagnas möjlighet att se ut genom fönster från häktets bostadsrum genom kraftigt snedställda persienner (dnr 4860-2014, s. 5 i protokollet). Av protokollet från den nu aktuella inspektionen framgår att fönstren fortfarande är täckta av snedställda persienner men att de numera är vinklade så att det är möjligt att se ut uppåt och rakt fram på omgivningen utanför. Jag välkomnar denna förändring till det bättre för de intagna.

Rastgårdar

Det kom vid inspektionen 2014 också fram att häktet hade begränsat de intagnas möjlighet att se ut från häktets rastgårdar (dnr 4860-2014, s. 5). Med anledning av bl.a. dessa uppgifter valde dåvarande chefsJO Elisabeth Fura att i ett initiativärende utreda Kriminalvårdens möjlighet att begränsa de intagnas rättigheter i detta avseende.

I beslutet (JO 2016/17, s. 198) uttalade chefsJO Elisabeth Fura att möjligheten för intagna i häkten eller anstalter att se ut genom fönstren i sitt bostadsrum och få en uppfattning av omgivningarna, kan bidra till att en häktes- eller anstaltsvistelse inte upplevs som lika påfrestande, och därmed motverka de negativa följderna av ett frihetsberövande. Av den anledningen borde det betecknas som en grundläggande rättighet för intagna att placeras i ett bostadsrum där fönstret möjliggör vistelse i dagsljus som är normal för årstiden och för den intagne att kunna betrakta omgivningarna. Det borde även ses som en grundläggande rättighet att intagna på egen hand kan reglera inflödet av dagsljus i sitt bostadsrum. På samma sätt förhåller det sig med intagnas möjlighet att betrakta sin omgivning från en rastgård. ChefsJO begärde i beslutet en återrapportering från Kriminalvården om samtliga verksamhetsställen för att säkerställa de intagnas rätt att se ut genom fönstren i bostadsrummen och reglera ljusinflödet på egen hand. Inventeringen omfattade även myndighetens rastgårdar.

Genom Kriminalvårdens återrapportering kom det bl.a. fram att det i sju av häktet Jönköpings rastgårdar inte går att se ut horisontellt.

När det gäller rastgårdarnas utformning är jag medveten om de svårigheter som kan föreligga med att åtgärda bristerna i fråga om intagnas möjligheter att betrakta sin omgivning i samband med utevistelse. Jag har välkomnat Kriminalvårdens avsikt att i den utsträckning som praktiska och faktiska förhållanden tillåter det åtgärda dessa brister (se mitt beslut den 21 februari 2018 med anledning av Kriminalvårdens återrapportering, dnr 7173-2014).

Av protokollet framgår det att fem rastgårdar i häktet Jönköping är försedda med frostat glas utan möjlighet att betrakta omgivningarna och att en rastgård har fönstren placerade på ett sätt som förhindrar alla intagna att se ut över omgivningarna. Av protokollet framgår också att det inte finns några planer på att förändra detta. Det är bekymmersamt att Kriminalvården överhuvudtaget inte planerar att undersöka hur intagna ska kunna ges möjlighet att betrakta sina omgivningar från samtliga rastgårdar i häktet Jönköping.

Mot bakgrund av de tidigare JO-uttalanden som redovisats ovan och den avsiktsförklaring som Kriminalvården gjorde i september 2018 vill jag att Kriminalvården återskärper till mig om vilka åtgärder som myndigheten planerar att vidta avseende häktet Jönköpings rastgårdar. Kriminalvården ska återskärpera sitt arbete i denna del till JO senast den 15 januari 2019.

Protokollet föranleder i övrigt inte några åtgärder eller uttalanden från min sida.

2018-09-20

Elisabeth Rynning